

Чл. кор. Васил Големански на 65 години

Петър БЕРОН

Колкото и богата да е една биография, винаги може да се събере на 1-2 страници. Разбира се, сътвореното от един учен от ранга на Васил Големански изисква цяла книга, но тук ще отбележим само най-важното от живота на нашия бележит зоолог.

Васил Григоров Големански е роден на 26 декември 1933 г. в хубавото балканско село Голям Извор, Тетевенско. Завършва биология в София през 1957 г. Преподавателската му кариера започна същата година. Казвам „започна“, тъй като съм първият студент, в чиято книжка младият асистент на проф. Козаров положи подписа си. От 1966 г. той премина на работа като научен сътрудник в Института по зоология, но от 1982 г. преподава в София, а след това в Пловдив и Шумен. През 1971 г. стана старши научен сътрудник, а през 1980 г. защита докторска дисертация върху интерстициалните ризоподи в супралиторала на моретата. В нея беше отразен опитът му в изучаването на черупчестите амеби от какви ли не морета и океани. От 1982 г. Големански е професор, а от 1998 г. - член кореспондент на БАН. Той възстанови поизчезналото присъствие на българските зоолози в редовете на член кореспондентите, а можем да му пожелаем да го възстанови и сред академиците! Всъщност, какво са 65 години. Но не са и малко - някои от студентите на Големански вече сами са изтъкнати специалисти и си спомнят с благодарност за неговите лекции и учебници по протозоология и по зоология на безгръбначните животни.

Проф. Васил Големански е уважаван не само като преподавател и директор, а и като човек с поглед върху развитието на науката и нейните организации. От 1989 до 1996 г. той беше председател на Българското природоизпитателно гружество, от 1996 г. - председател на Националния комитет по проблемите на околната среда към ИКСУ, а е член и на какви ли не ръководства, съвети и комитети. Чувството му за историчност и приемственост го кара внимателно да проучва живота на тези, които са градили зоологията преди нас. Големански е автор или съавтор на биографични книги за професорите Г. Шишков (1991), Г. Паспалев (1986), Ал. Вълканов (1977). Съавтор е с Димо Божков на хубавата книга „Бележити български зоолози“ (1997). Той е главен редактор на списание *Acta zoologica bulgarica*, на поредицата Фауна на България, член е и на други редакционни колегии, включително на авторитетното международно списание *Acta protozoologica*.

Научното творчество на проф. Големански обхваща повече от 130 труда,

много от които в авторитетни чуждестранни списания. Те третираат въпроси от таксономията, биологията и разпространението на черупчестите амеби (Rhizopoda, Testacea), на паразитните протисти (Coccidia), 6 работи той публикува и върху скрините (Chilopoda) заедно с румънския специалист проф. Z. Matic. Големански е един от световните авторитети по черупчестите амеби. В своите работи, цитирани над 450 пъти, той е описал над 40 нови вида, 12 нови рода и едно ново семейство (Psammonobiotidae). С биоспелеологията го свързват работите му върху подземните протисти, обобщени в една глава от *Encyclopaedia biospologica* (1994), а също и описанията на нови паразитни грегариани от подземни стеножки и насекоми.

Големански беше един от първите български зоолози, които след войната започнаха да изследват чуждестранна фауна. Две години (1962-1963) той беше преподавател по зоология и паразитология в Конакри (Гвинея). Събрания там материал той публикува в 5 статии върху амебите на Гвинея. С тях започна дългата поредица от негови публикации върху фауната на други страни (до 1999 г. не по-малко от 50 върху фауната на Гвинея, Куба, Виетнам, Италия, Югославия, Мексико, Полша, Канада, Тайланд, Корея, Гърция, Русия, Франция, Антарктида, Чили, Сирия, Френските Антили, Тунис и др.). С това той достойно продължава славните традиции на българските протозоолози Т. Морев, П. Патеф и Ал. Вълканов. Изследванията му върху паразитните протозои на дивите и домашни животни в България и други страни имат и важно значение за практиката.

Със своя улегнал и аналитичен характер, богата ерудиция и опит Големански е изпълнявал множество административни функции и понякога се чудя как му стига времето и да пише, и да преподава, а и да се занимава с хорските работи. Пет години (1967-1971) беше научен секретар на Института по зоология, до 1982 г. беше зам.- директор, а от 1989 г. (вече 10 години) - несменяем директор на института. Той успяваше да бъде „гясна ръка“ на такива директори с противоположни характери като проф. Ал. Вълканов и проф. Б. Ботев. Обикновено директорът не всичко знае от това, което става с отделните хора в института. С Големански не е така. Работлив и любознателен, той следи развитието на всеки човек, и не само в Института по зоология, а и в нашия Музей. Той (и с право) не дели институтските и музейните зоолози и колекции - били сме заедно и сега имаме всички интереси да не се делим (да не говорим за съперничество). От 1982 до 1988 г. беше ръководител на секцията „Таксономия, фаунистика и зоогеография“ в Института и същевременно заместник директор на Единния център по биология при БАН. От 1995 г. го гнес по съвместителство води и новосъздадената секция „Протозоология“.

В духа на досегашните отлични отношения между Института по зоология и Националния природонаучен музей желаем на нашия учен и приятен колега Васил Големански добро здраве и нови успехи.